

CZU: 378:001.8

MEDIUL ACADEMIC CA FACTOR DE ASIGURARE A CONTINUITĂȚII ȘI INTERCONEXIUNII DINTRE CICLURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Maia ȘEVCIUC, Carolina ȚURCANU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este abordată problema privind mediul academic ca factor de asigurare a continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior. În acest sens sunt analizate diferite concepte cu referire la mediul academic, sunt deduse principiile de concepere a unui mediu academic eficient, dar și modalități de realizare a continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior. Sunt propuse sugestii de asigurare a continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior.

Cuvinte-cheie: mediu academic, cicluri de învățământ superior, licență, masterat, doctorat, continuitate și interconexiune, cadrul calificărilor, cadrul ocupațional.

ACADEMIC ENVIRONMENT AS A FACTOR IN ENSURING CONTINUITY AND INTERCONNECTION BETWEEN CYCLES OF HIGHER EDUCATION

The article addressed academics as a factor of continuity and interconnection between cycles of higher education. In this sense analyzed different concepts with reference to academia, they are deducted design principles of an academic environment effectively, but also ways of continuity and interconnection between cycles of higher education, are proposed suggestions to ensure continuity and interconnection between cycles of higher education.

Keywords: academic environment, higher education cycles, bachelor, master, doctoral, continuity and interconnection framework of qualifications, the occupational.

Introducere

Mediul academic reprezintă un sistem constituit dintr-un număr de componente în interconexiune și interdependență. În acest sens, ciclurile învățământului superior – licență, masterat, doctorat – pot fi privite ca subsisteme, alături de finalitățile, conținutul, procesul de învățământ, resursele umane și materiale etc.

Analiza diferitelor abordări cu privire la factorul mediului academic în realizarea continuității dintre ciclurile învățământului superior ne permite să identificăm existența problemei privind mediul academic v.s. continuitatea și interconexiunea dintre subsistemele acestuia.

În vederea soluționării acestei probleme înaintăm următoarea ipoteză: *Asigurarea eficientă a continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior* depinde în mare parte de nivelul de integralitate a mediului academic. Așadar, scopul propus în acest articol este de a stabili influența mediului academic asupra eficienței realizării continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior și de a fundamenta unele abordări privind asigurarea eficienței acestui proces.

I. Poziționări teoretice și metodologice

Pentru a determina poziționările teoretice și metodologice care ar asigura realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior este nevoie de a aborda problema „mediului academic” și rolul acestuia în rezolvarea problemei date.

În acest context, este de menționat că pe parcursul său istoric fenomenul „mediul academic” a fost analizat în cadrul diferitelor abordări: sistemic, sinergic, antropologic, axiologic, hermeneutic etc.

Analiza abordărilor teoretice cu referire la acest aspect ne permite să afirmăm că mediul academic poate fi conceput conform următoarelor principii:

- *principiul uniformității* (domină conexiunile și relațiile administrative);
- *principiul diversității* (interconexiunile și relațiile poartă un caracter de concurență);
- *principiul varietății ca unitate a diversității* (conexiunile și relațiile au un caracter de cooperare, colaborare, indicator de integralitate ce se aproprie de cel optim) [1].

Un grup de autori [2, 3] clasifică mediul academic conform următoarelor criterii:

- conform stilului de interacțiune în interiorul mediului (concurrent-cooperant, umanist-tehnocrat etc.);
- conform atitudinii față de experiențele sociale și modalitățile de transfer al acestora (tradițional-inovativ, național-universal);
- conform activismului creativ (creativ-reglator);

- conform conexiunii cu mediul extern (deschis-închis) [4].

A.I. Artiuhina prezintă următoarea clasificare a mediului academic:

- conform funcțiilor pedagogice (didactic, educativ, formativ, dezvoltativ, formativ-dezvoltativ);
- conform profilului academic (universitar);
- conform structurilor organizaționale (mediul departamentului, mediul facultății, mediul universității);
- conform comunității de studenți (mediul grupului, mediul cursului, mediul grupului de proiect etc.) [5].

Mediul academic întotdeauna presupune interconexiunea cu personalitatea care, de regulă, se realizează în cadrul a patru componente:

- componenta subiecților procesului academic;
- componenta socială a mediului;
- componenta spațială și materială;
- componenta tehnologică (psihopedagogică).

Una dintre cele mai importante caracteristici ale mediului academic ține de interconexiunea și interacțiunea dintre un șir de elemente/componente. Această tendință generează procese de integrare a elementelor și asigură o mai bună funcționalitate a sistemului academic.

Așadar, mediul academic este unul formativ-dezvoltativ și are la bază următoarele principii:

- *principiul orientării umanistice* (presupune plasarea studentului în funcție de subiect al dezvoltării proprii, axarea pe student în actul de învățare);
- *principiul axiologic* (presupune crearea condițiilor pentru socializarea studenților în baza valorilor general umane și naționale);
- *principiul eficienței interacțiunii sociale* (presupune extinderea oportunităților de comunicare, autodefinirii, autorealizării, manifestării toleranței, acceptării diferitelor puncte de vedere);
- *principiul orientării învățământului la formarea de competențe transversale și profesionale* [6].

Pentru a asigura continuitatea și interconexiunea dintre subsistemele mediului academic este nevoie ca acest mediu să corespundă următoarelor caracteristici:

- ✓ *integritate*, determinată prin strategii educaționale, corelate cu:
 - logica procesului de cunoaștere;
 - logica organizării procesului de învățământ;
 - logica conceperii cadrului curricular;
- ✓ *integritate*, determinată prin competențe transversale, interdisciplinare, care asigură formarea generală și profesională a studenților;
- ✓ *poliaspectualitate*, presupune studierea diferitelor fenomene, abordări din diferite puncte de vedere;
- ✓ *universalitate*, formarea la studenți a competențelor universale, care le permit să construiască noi cunoștințe și experiențe, să deducă legități ale diferitelor fenomene și procese etc.;
- ✓ *deschidere*, presupune oportunități de extindere în dependență de necesitățile sociale, profesionale și individuale.

Totodată, trebuie de constatat faptul că mediul academic este un sistem deschis cu o multitudine de particularități:

- existența unui număr determinat de componente;
- conexiunea dintre aceste componente se realizează prin diferite structuri organizaționale;
- influența componentelor sistemului asupra altor reprezintă și rezultatul interconexiunii dintre ele și mediul extern;
- apariția, drept consecință a interconexiunii componentelor constituente, a proceselor inovatoare, a produselor de altă calitate;
- existența unui mediu extern (care nu face parte din mediul academic) care influențează activ mediul academic;
- caracterul conceptual al mediului academic (forma și structura acestora reflectă valorile socioprofesionale și individuale).

Deci, structura mediului academic reprezintă arealul următoarelor componente: componenta curriculară, componenta procesuală/metodologică, componenta comunicativ-informațională, componenta materială.

Componenta curriculară include:

- standardele profesionale;
- planurile de învățământ;

- curricula pe discipline;
- manuale academice;
- ghiduri metodologice;
- proiecte investigaționale.

Componenta procesuală/metodologică include:

- activitatea de predare-învățare-evaluare;
- activitatea de cercetare;
- activitatea extracurriculară;
- forme, strategii didactice, metode și tehnici de învățare.

Componenta comunicativ-informațională include:

- forme de interacțiune între participanții la procesul academic;
- forme și strategii manageriale;
- tehnologii informaționale și comunicaționale;
- comunități și organizații studențești etc.

Componenta materială include:

- resurse materiale, umane, financiare, curriculare;
- mijloace tehnice, designul etc. [7].

Această structură este una dinamică, a cărei esență constă în stabilirea conexiunilor dintre obiectivele fiecărei componente într-un moment dat și fixarea continuității în dezvoltarea și funcționarea lor.

Demersul-cheie și mecanismul de realizare a acestui proces constituie cadrul integrativ/abordare integrativă. Esența procesului de integrare – schimbări calitative în interiorul fiecărui element al sistemului academic, dar și amplificarea interconexiunilor tuturor elementelor mediului academic în scopul asigurării unicității sistemului.

Abordarea integralistă presupune interconexiunea tuturor componentelor mediului academic și reprezintă demersul dominant în elaborarea/proiectarea cadrului curricular academic.

În calitate de purtători ai demersului integrativ pot fi toate elementele constituente ale mediului academic. În acest sens, putem identifica diferite tipuri și dimensiuni de integrare în cadrul mediului academic:

1. Tipuri de integrare:

- *intrinsecă*;
- *extrinsecă*.

2. Dimensiuni de integrare și realizare a continuității și interconexiunii în cadrul mediului academic (între cicluri de învățământ superior):

Nr. crt.	Dimensiuni ale integrării	Descriptori ai integrării	Oportunități de realizare a continuității și interconexiunii
1.	Curriculară: implică integrarea la nivel de finalități, conținut, calificări	1. Integrarea interdisciplinară. 2. Proiectarea cursurilor, curricula, proiectelor integrate. 3. Integrarea la nivelul ariilor curriculare, profilurilor. 4. Integrarea diferitelor tipuri de finalități: de cultură generală, axiologice, sociale, profesionale etc. 5. Integrarea la nivel de calificări.	1. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între cicluri. 2. Se realizează în cadrul unui ciclu universitar. 3. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între cicluri. 4. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între cicluri. 5. Se realizează între ciclurile învățământului superior.
2.	Organizațional-tehnologică (procesuală): implică integrarea diferitelor forme, metode	6. Aplicarea formelor integrate de învățare: curs integrat, seminar integrat, examen integrat. 7. Constituirea formelor integrate ale învățământului (centre, incubatoare etc.).	6. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între cicluri. 7. Se realizează între ciclurile învățământului superior.

		8. Integrarea învățământului formal și nonformal. 9. Aplicarea tehnologiilor didactice integrative: învățarea problematizată, euristică, axată pe probleme etc.	8. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între cicluri. 9. Se realizează în cadrul ciclului universitar, dar și între ciclurile învățământului superior.
3.	Instituțională: stabilirea conexiunilor cu structurile instituționale și noninstituționale	10. Integrarea conexiunilor intrainstituționale educaționale și manageriale. 11. Integrarea conexiunilor extrainstituționale: cu alte instituții, facultăți, departamente.	10. Se realizează în cadrul ciclului și între ciclurile învățământului superior. 11. Se realizează între ciclurile învățământului superior.
4.	Umană: presupune apropierea planurilor/ activităților individuale ale participanților în procesul educațional	12. Aproximarea planurilor individuale ale activității educaționale.	12. Poate fi realizată.
5.	Social-pedagogică	13. Armonizarea relațiilor individului/studentului/cadrului didactic cu mediul extern în vederea dezvoltării condițiilor privind creșterea profesională și personală. 14. Integrarea interpersonală în baza stabilirii unor principii de interacțiune.	13. Valabilă pentru toate ciclurile învățământului superior. 14. Valabilă pentru toate ciclurile învățământului superior.

În contextul acestor dimensiuni și direcții de realizare a continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior identificăm un cadru conținut al procesului dat, specific unui sau altui program de formare profesională.

Astfel, continuitatea între ciclurile învățământului superior poate fi realizată la nivel de:

1. *Calificări:*

- licențiat în științe ale educației;
- master în științe ale educației;
- doctor în științe ale educației.

2. *Planuri de învățământ, raportate la calificări*

Disciplinele de studiu asigură formarea graduală și pe etape a competențelor la nivelul ciclului unu-doi-trei în raport cu calificarea respectivă, dar și cu cadrul ocupațional.

3. *Finalități:*

- competențe specifice ciclului unu;
- competențe specifice ciclului doi;
- competențe specifice ciclului trei.

În acest caz competențele se prezintă în diferite grade de manifestare în cadrul aceleiași calificări obținute prin parcurgerea a trei cicluri ale învățământului superior.

4. *Strategii didactice*

La toate cele trei cicluri ale învățământului superior pot fi aplicate aceleași strategii didactice, însă în diferite combinații dictate de specificul finalităților pentru fiecare ciclu sau disciplină academică. Totuși, pot fi identificate strategii didactice dominante pentru fiecare ciclu. De exemplu, strategiile didactice investigative sunt mai mult specifice ciclurilor doi și trei, iar strategiile didactice expositive sunt mai mult specifice ciclului unu [8].

Totodată, putem identifica și realizarea unei continuități parțiale/secvențiale între ciclurile învățământului superior sau a unei continuități numai între Ciclul I și Ciclul II sau Ciclul II și Ciclul III. În acest sens putem aduce exemplu cu referire la formarea cadrelor didactice în educația civică, care se realizează la Ciclul I – licență, și nu are continuitate la Ciclul II. Astfel, continuitatea se realizează numai parțial la studii de masterat prin specialitatea „*Psihopedagogia comportamentului deviant*”.

Această situație vine în contradicție cu conceptul formării profesionale în trei cicluri, deoarece în instituțiile de învățământ vom avea cadre didactice numai cu studii de licență. Exemplul dat nu este unic. În acest context, trebuie de menționat că problema ține nu doar de proiectarea pregătirii specialiștilor în trei cicluri, dar și de cadrul ocupațional pe piața muncii, care nu este clar stabilit pentru specialitățile cu profil pedagogic.

Context academic și situația actuală

Structurarea învățământului superior în trei cicluri (2005 – Aderarea la Procesul Bologna) a provocat apariția mai multor probleme, dintre care identificarea oportunităților și mecanismelor de realizare a continuității și conexiunii dintre ele [9].

În acest sens, fiecare universitate din Republica Moldova a propus conceptul și metodologia proprie de rezolvare a acestei probleme.

În unele cazuri, facultățile din cadrul universităților, planurile de învățământ prevăzute pentru 4-5 ani de formare profesională inițială au fost restructurate în planuri de învățământ pentru Ciclul I (3-4 ani) și planuri de învățământ pentru Ciclul II (1,5-2 ani), păstrând practic aceleași discipline academice.

În alte cazuri, universitățile (facultățile) au încercat să reproiecteze finalitățile pentru Ciclul I și Ciclul II, corelând acestea cu posibilele funcții ocupaționale pe piața muncii, astfel elaborând planuri de învățământ noi, specifice funcțiilor ciclului respectiv al învățământului superior.

În primii ani de funcționare a trei cicluri ale învățământului superior au fost constatate multe cazuri când aceeași disciplină s-a predat și la Ciclul I și la Ciclul II (poate cu schimbarea denumirii acesteia). Sondajele au arătat că până la 60-70% din masteranzi de la diferite programe indicau acest lucru. În ultimii ani această situație în mare parte s-a diminuat ca rezultat al elaborării Cadrului Național al Calificărilor, care stabilește clar finalitățile pentru toate trei cicluri ale învățământului superior.

În același timp, rezultatele chestionării studenților/masteranzilor/doctoranzilor de la toate trei cicluri ale învățământului superior demonstrează existența mai multor probleme ce țin de problematica corelării mediului academic v.s. realizarea continuității și conexiunii dintre ciclurile învățământului superior:

- 40% din respondenți au menționat că *nu simt că sunt parte a unui mediu academic care să-i motiveze spre succes/performanță*;
- 65% din studenți *nu văd cum ar influența mediul academic realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior*; în același timp, majoritatea respondenților au constatat că *ar vrea să fie parte a unui mediu academic eficient (ca și în alte universități din Europa), și acest mediu să-i favorizeze/motiveze pentru învățare eficientă*;
- 70% din studenți au menționat că *nu văd mari deosebiri între tehnologiile didactice aplicate la Ciclul I și la Ciclul II*; deși unii au remarcat că *tehnologiile didactice aplicate la Ciclul II sunt mai diversificate, orientate spre formarea unor competențe concrete*; mai mare pondere au activitățile de cercetare și lucrul individual;
- 62% din studenți au menționat că *nu văd mari deosebiri între finalitățile Ciclului I și finalitățile Ciclului II și conexiunea acestora cu posibilele funcții ocupaționale pe piața muncii*; în continuare, studenții apelează mai mult la activitățile practice de învățare și mai puțin la cele teoretice;
- 48% din respondenți au menționat că *sunt foarte puține activități comune în care ar fi implicați studenți, masteranzi, doctoranzi* (au evidențiat conferințele științifice comune).

O situație mai specifică ține de percepția de către studenți/masteranzi, dar și de către cadrele didactice a statutului Ciclului III – studii superioare de doctorat. Majoritatea studenților nu văd raționalitatea continuării studiilor la Ciclul III, iar majoritatea profesorilor confundă statutul actual al studiilor superioare de doctorat (formarea graduală a specialiștilor pentru economia națională, inclusiv, dar și prioritar pentru cercetare și învățământul superior) cu al studiilor doctorale postuniversitare (pregătirea pentru activitatea de cercetare și activitatea didactică universitară).

În acest sens, *principiul gradualității* în formarea profesională a specialiștilor devine un reper în realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior.

Alt *principiu care influențează* realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior ține de cadrul ocupațional, oferit de către piața muncii: de exemplu, profesor de matematică în gimnaziu, cu studii superioare de licență; profesor de matematică în liceu, colegiu, cu studii superioare de masterat; profesor de matematică în învățământul superior, cu studii superioare de doctorat.

Încă un *principiu ține de Cadrul Național al Calificărilor*, care ghidează elaborarea planurilor de învățământ, a curriculei pe discipline pentru ciclurile învățământului superior.

Promovarea politicilor manageriale comune dar și specifice fiecărui ciclu de învățământ superior poate fi privită ca *principiu de asigurare a continuității și interconexiunii dintre acestea*.

Nu mai puțin important este *principiul valoric/axiologic al mediului academic* în realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior.

Deși acest aspect nu ține de scopul propus în acest articol, menționăm că anume cadrul valoric este factorul ce determină calitatea mediului academic, dar și realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior.

Concluzii și întrebări pentru discuții

1. Dezvoltarea mediului academic reprezintă un factor, dar și o strategie care asigură realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior. Și invers, realizarea continuității și interconexiunii dintre ciclurile învățământului superior reprezintă o condiție de creare a unui mediu academic favorabil privind formarea generală și profesională a specialiștilor.
2. Dezvoltarea mediului academic din perspectiva realizării continuității și interacțiunii dintre ciclurile învățământului superior poate fi proiectată și reflectată în planuri strategice și în politici educaționale instituționale.
3. Constituirea și dezvoltarea mediului academic axat pe valori asigură, în mare parte, rezistența în condițiile concurenței și crizelor socioeconomice.
4. Desigur, articolul dat nu epuizează problematica mediului academic în realizarea continuității dintre ciclurile învățământului superior, ci inițiază discuții cu revenire la următoarele întrebări:
 - ✓ Care este rolul și statutul studentului mai puțin motivat pentru învățare în crearea mediului academic concurențial?
 - ✓ Cum poate fi asigurată continuitatea în formarea profesională la nivel de trei cicluri fără a avea foarte clar stabilit cadrul ocupațional?
 - ✓ Cum poate fi dezvoltat un mediu academic concurențial în condițiile crizei demografice, financiare, valorice etc.?

Referințe:

1. СЛОБОДЧИКОВ, В. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования. В: *Экологическая психология: Сборник тезисов 2-й Всероссийской конференции*. Москва: Экопси-центр РОСС, 2000.
2. КРЕЧЕТНИКОВ, К. *Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе*. Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Владивосток, 2003.
3. АРТЮХИНА, А. *Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен (на материале проектирования образовательной среды медицинского университета)*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Волгоград, 2007.
4. КРЕЧЕТНИКОВ, К. *Op.cit.*
5. АРТЮХИНА, А. *Op.cit.*
6. ЕНИ, В. Теоретические и практические аспекты проектирования формирующе-развивающей среды вуза. В: *Развитие профессиональных компетенций педагогов в условиях перехода на новые стандарты системы образования: Материалы Международной научно-практической конференции*, 5 февраля 2015. Тирасполь: ПГИРО, 2015, с.481-484.
7. Ibidem.
8. GUȚU, V. (coord.), BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V., HANDRABURA, L., MURARU, E., PALADI, F., ȘEVCIUC, M., VELIȘCO, N. *Cadrul de referință al Curriculumului Universitar*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2015.
9. Acordul de aderare la procesul de la Bologna, 2005.

Notă: *Articolul a fost realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F „Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificatorului de ocupații”.*

Prezentat la 27.10.2016